

PATER Dariusz, **Spoleczna rola dialogu. Refleksja teologiczno-spoeczna**, przedm. Ryszard Rumianek, Warszawa: „Kontrast” 2009, 173 s., bibliogr., ISBN 978-83-927138-1-4.

Autor omawianej publikacji, Dariusz Pater, jest kapłanem diecezji radomskiej. Święcenia przyjął w 2000 roku. Na Wydziale Teologicznym PAT w Krakowie uzyskał magisterium z katolickiej nauki społecznej. Tam też ukończył Międzywydziałowe Studium Pedagogiczne. Odbił również studia specjalistyczne z zakresu teologii pastoralnej i dogmatycznej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, gdzie od 2008 roku prowadzi wykłady zleczone z zakresu teologii dogmatycznej.

Niniejsza pozycja, na co wskazuje tytuł, jest refleksją teologiczno-spoeczna na temat roli dialogu w sferze społecznej. Został on ukazany w świetle dokumentów Kościoła. Już we wstępie autor wskazuje na istotne elementy dialogu. Zalicza do nich: nawiązanie kontaktu przez uczestników, wymianę doświadczeń, gotowość do kompromisów oraz konsensus. Uwypukla również założenia, na jakich winien opierać się dialog, a więc: „ograniczoność ludzkiego uczestnictwa w prawdzie; wspólne dążenie do pełnej prawdy; ideał rodziny ludzkiej jako cel wszystkich dążeń człowieka” (s. 8). D. Pater zaznacza, że dialog jest możliwy, gdy są respektowane dwa elementy: wolność i prawda. Dialog jest rzeczywistością dynamiczną, dlatego ciągle rodzą się nowe kwestie. Omawiana pozycja ma na celu jedynie zasygnalizowanie problemu i przyczynić się do rozpowszechnienia idei dialogu.

Całość refleksji została podzielona na pięć rozdziałów, które pogłębiają świadomość konieczności podejmowania dialogu w różnych jego zakresach. Rozdział pierwszy (s. 10-36) jest próbą określenia tego, czym jest dialog. Poprzez krótki rys historyczny pokazano, jak zmieniało się rozumienie tego pojęcia. W świetle Soboru Watykańskiego II autor omówił jego istotę i warunki. Podkreślono, że dialog Kościoła ze światem ma zakorzenienie w Piśmie Świętym i polega na głoszeniu Dobrej Nowiny. Cytując Pawła VI stwierdza, że porozumienie winno przyczynić się do „rozwoju każdego człowieka i całego człowieka” (s. 23). Autor zaznacza, że każdy dialog prowadzony w Kościele jest otwarty dla wszystkich i posiada wymiar społeczny. „Dialog jest strukturą apostołskiego działania Kościoła. Dlatego obowiązkiem Kościoła jest podejmowanie dialogu z różnymi kręgami ludzkości” (s. 32). Przedstawiono w skrócie kształtowanie się dialogu Kościoła ze światem, poczynawszy od *Syllabusa*. Starano się przybliżyć rodzące się wówczas kwestie i funkcjonowanie dialogu w dziedzinie społecznej. Na końcu rozdziału zamieszczono wypowiedzi Kościoła na temat dialogu, poczynając od Soboru Watykańskiego II.

Kolejny rozdział prezentuje współczesne drogi dialogu. Punktem wyjścia jest uznanie godności osoby ludzkiej i jej praw, szczególnie wolności religijnej, „której żadna władza czysto ludzka nie może nakazywać (...), która polega na wewnętrznym dobrowolnym i swobodnym działaniu” (s. 37). Dopiero wtedy możliwy jest dialog ekumeniczny, który jest nie tylko dobry dla rozwoju teologii, lecz również „powoduje wzrost życia chrześcijańskiego, a tym samym zakorzenienie katolików w katolicyzmie” (s. 41). Dialog ten, oparty na miłości i wzajemnym poszanowaniu, ma na celu jedność między chrześcijańskimi wspólnotami. W krótkim rysie historycznym pokazano dążenia do osiągnięcia tego celu. W dalszej części omówione zostały dokumenty Soboru Watykańskiego II dotyczące tej tematyki. Zaprezentowano również stanowiska takich teologów jak: W. Hryniewicz, A. Napiórkowski, A. Skowronek. P. Couturier zwraca uwagę na „nawrócenie naszych serc, a także szacunek, pokorę oraz miłość wobec każdej odmienności i poglądu drugiego człowieka” (s. 76). Na końcu rozdziału przedstawiono początki i rozwój dialogu katolików z anglikanami, luteranami, prawosławnymi i reformowanymi.

Rozdział trzeci (s. 106-124) przedstawia dialog dokonujący się we wnętrzu Kościoła. Pokazano, że to, co miało miejsce już we wczesnym chrześcijaństwie, dokonuje się i w czasach obecnych. Dialog wewnątrzkościelny dotyczy prawd wiary, zasad moralności, liturgii, życia w społeczności Kościoła i świata. Autor ukazuje różne formy i rodzaje tej wewnątrzkościelnej komunikacji: dialog kapłanów, społeczności świeckich oraz dialog interdyscyplinarny, który obejmuje teologię, filozofię, humanizm i nauki przyrodnicze. D. Pater opiera się w tym miejscu zwłaszcza na encyklice Pawła VI *Ecclesiam suam*.

W następnej części (s. 125-141) ukazano dialog w dziedzinie społecznej. Różnice między Kościołem i światem uzasadniają konieczność jego podejmowania,

„bowiem gdyby one nie istniały, dialog nie byłby konieczny, nie byłby potrzebny, nie miałyby właściwie racji bytu” (s. 133). Autor wyróżnia zasady, na jakich powinien się on opierać. Zalicza do nich: świadomość własnej podmiotowości; poszanowanie przekonań wyznawanych przez strony; ukierunkowanie ku dobru wspólnemu. Na koniec tego rozdziału zaprezentowano dialog ze światem po Soborze Watykańskim II, prowadzony przez Pawła VI i jego następców.

Ostatni rozdział (s. 142-159) dotyczy dialogu integralnego. W rozumieniu Kościoła katolickiego dialog to „wszystkie działania i współdziałania, które zmierzają do porozumienia w oparciu o poszukiwanie i umacnianie wartości ogólnoludzkich, czyli uniwersalnych” (s. 144). Dialog społeczny powinien być prowadzony na różnych płaszczyznach, zawsze uwzględniając godność i wolność człowieka. Autor przywołuje myśli zawarte w *Populorum progressio* Pawła VI, gdzie centralnym zagadnieniem jest właśnie kwestia życia społecznego. Wspomniane zostało także nauczanie Jana Pawła II, który mówiąc o dialogu, wskazuje na „nowy humanizm” otwarty na religijne wartości. „Ten nowy humanizm promujący świętość i nienaruszalność życia każdej osoby, słusznie może być uważany za humanizm globalny” (s. 159).

„Społeczna rola dialogu” jest propozycją skierowaną nie tylko do osób zajmujących się ekumenizmem. Myśl autora nie koncentruje się wyłącznie na dialogu międzywyznaniowym i międzyreligijnym, lecz dotyka także problemu dialogu wewnątrzkościelnego, dialogu ze światem oraz dialogu ujmowanego integralnie. Niniejsza praca nie wyczerpuje problemu, jedynie go zarysowuje. Dołączona na końcu bibliografia pozwala na łatwiejsze dotarcie do innych pozycji książkowych, w celu głębszej analizy wybranych zagadnień.

Rafał Jakubina (Opole)